

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА – БЕОГРАД

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано Комисију:

Комисију је именovalo Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од 19. 04. 2017. године.

2. Састав Комисије:

Ментор: др Ива Драшкић Вићановић, редовни професор, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Естетика, Филозофија уметности
Датум избора у звање: 16. 05. 2013.

др Ирина Антанасијевић, ванредни професор, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Русистика
Датум избора у звање: 08. 11. 2014.

др Ениса Успенски, ванредни професор,
Ужа научна област: Русистика
Датум избора у звање: 01.10.2013.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Мирјана, Предраг, Петровић-Филиповић
Датум и место рођења	31.07.1976., Талин, Естонија (бивша СССР)
Наслов магистарске тезе	-
Датум и место одбране маг. тезе	-
Научна област из које је стечено академско звање магистра наука	

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Естетика недовршеног и поетски поступак у делу Сергеја Завјалова

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Мирјане Петровић-Филиповић обухвата 255 компјутерски штампаних страница, а подељена је на следећа поглавља: 1. Увод (стр. 1–12); 2. Теоријски

аспекти естетике недовршеног (13–74); 3. Естетика недовршеног и поетски поступак Сергеја Завјалова (75–244); 4. Закључак (245–250); Литература (251–254). Списак литературе садржи 55 библиографских јединица.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Увод има општи увод и три потпоглавља.

1. У општем уводном делу Мирјана Петровић-Филиповић уводи феномен недовршеног дела у књижевности и уметностима и предочава разлику између случајно недовршеног дела и *хотимице недовршеног дела*. На основу тога дефинише *принцип естетске недовршености* као стваралачки уметнички принцип. Надаље, указује на феномен недовршеног дела у историји књижевности, посебно руској књижевности, да би затим увела и представила биографију и стваралаштво савременог руског песника Сергеја Завјалова, коме је посвећен централни део дисертације.

1.1. У првом потпоглављу увода Мирјана Петровић-Филиповић дефинише предмет свог рада - принцип естетске недовршености и примену овог принципа на стваралаштво Сергеја Завјалова. Такође, она указује да ће се у раду осврнути на настанак и развој хотимице недовршених дела и на формирање естетике недовршеног ради потпунијег истраживања и бољег увида у проблематику, затим на терминолошки апарат у вези са естетиком недовршеног, као и на однос реципијента и недовршеног дела, имајући у виду да је недовршено дело усмерено на реципијента и да максимално ангажује његову свест. Затим представља општи теоријски оквир свог рада – феноменолошки модел књижевног уметничког дела као *схематске творевине* који је разрадио Роман Игарден. Најзад, дефинише циљеве свог рада: да на примеру стваралаштва Сергеја Завјалова путем феноменолошке анализе истражи који су слојеви у делу обликовани према принципу естетске недовршености и путем којих поступака је то постигнуто, који су естетски валентни квалитети исказани у тим слојевима и која је њихова функција и да ли се у органском јединству са осталим слојевима могу препознати метафизички квалитети у делу. Такође, пошто је са тачке гледишта феноменологије књижевно уметничко дело интенционална творевина, циљ је и анализа улоге реципијента у процесу доживљавања и сазнавања књижевног уметничког дела.

1.2. *Задаци и хипотезе*. Овде кандидат концизно и прегледно износи основне задатке и хипотезе свог рада: 1. Одредити и дефинисати недовршено/незавршено/отворено дело; 2. Одредити различите типове недовршеног дела, 3. Истражити типологију недовршености као и поступке за обликовање дела у стваралаштву Сергеја Завјалова; 4. Истражити однос недовршеног дела у стваралаштву Сергеја Завјалова и процес рецепције читаоца; 5. Одредити однос недовршене форме у делу Сергеја Завјалова и појаве метафизичких квалитета. На основу предмета, циља и задатака кандидат представља следеће хипотезе: 1. Хотимична недовршеност дела представља естетски стваралачки принцип који је равноправан са другим стваралачким принципима; 2. Дело, обликовано по принципу естетске недовршености је по својој естетској вредности равноправно са делима која су формално довршена; 3. Отворено дело није исто што и недовршено дело, јер отвореност, коју поседује недовршено дело, може да буде одлика и формално довршених дела; 4. Недовршено дело се може обликовати путем различитих поступака. Стваралац

може употребити поступке у обликовању дела које подсећају на нехотице недовршено дело, међутим може се фокусирати и на ново виђење обликовања недовршеног дела; 5. Реципијент у сусрету са недовршеним делом постаје ко-стваралац; 6. Недовршено дело може да изнесе онтолошку запитаност човека о свету. У завршном делу овог потпоглавља кандидат објашњава којим редом ће тећи излагање, односно разјашњава организацију рада.

1.3. *Уводне методолошке поставке, корпус дела.* У овом делу кандидат укратко излаже методологију рада и објашњава зашто се одлучио за феноменолошку анализу у истраживању естетике недовршеног у стваралаштву Сергеја Завјалова, указујући да ће се темељније осврнути на методолошка питања у наредном поглављу, након расветљавања феномена естетске недовршености, који је уско повезан и са избором методе. Такође, кандидат представља корпус дела који ће бити предмет истраживања.

Поглавље 2 под називом *Теоријски аспекти естетике недовршеног* има три потпоглавља.

2.1 *Кратак осврт на историјат естетике недовршеног у уметностима.* У овом делу рада Мирјана Петровић-Филиповић се укратко осврнула на појам целовитог, довршеног дела и појаву недовршеног дела у различитим уметностима.

2.2 *Недовршеност у контексту књижевности.* Овде кандидат дефинише појам недовршеног дела, разграничава појмове недовршеног и отвореног дела, те прелази на кратак историјат недовршеног дела у књижевности, особито у периоду романтизма, када у књижевности настају прва дела, обликована по принципу естетске недовршености. Задржава се на немачкој романтичарској књижевности и упућује на формирање жанра фрагмента који је од пресудне важности за недовршено дело у књижевности. Прелази на руску романтичарску књижевност и представља најпознатије руско књижевно дело настало по принципу естетске недовршености – *Евгеније Оњегин* Александра Пушкина. Уводи основну терминологију руског теоретичара Ј. Тињанова у односу на анализу поменутог Пушкиновог дела – еквивалент текста/стиха и прати феномен недовршеног дела у књижевности до друге половине двадесетог века.

2.3 *Недовршено дело као изазов за реципијента (методолошке поставке).* У овом делу Мирјана Петровић-Филиповић детаљно износи методолошке поставке на основу закључака о феномену недовршеног дела из претходних потпоглавља. Тако је ово потпоглавље у оквиру другог дела рада посвећено односу недовршеног дела и реципијента. С обзиром на очигледну усмереност недовршеног дела на реципијента, кандидат са феноменолошког становишта анализира доживљај уметничког дела, слојевитост дела која се открива у свести субјекта, те улогу реципијента у процесу рецепције. Објашњава и основне термине: дело као схематска творевина, слојевитост дела, метафизички квалитети, празна места/места неодређености, хоризонт очекивања дела и хоризонт очекивања реципијента. Овај део рада детаљно представља методолошке поставке које ће кандидат употребити у анализи дела Сергеја Завјалова

Поглавље 3 под називом *Естетика недовршеног и поетски поступак Сергеја Завјалова* раду заузима централно место и има два потпоглавља.

Оба потпоглавља у поглављу три су посвећена анализи збирки *Оде и епосе* и *Мелика* Сергеја Завјалова. Мирјана Петровић-Филиповић, према Ингарденовом моделу, прво анализира први гласовни и визуелни слој у збирци који је обликован по принципу естетске недовршености. Затим прелази на анализу осталих слојева која је дата по циклусима, да би током анализе одредила однос првог слоја и позадинских слојева дела, тип недовршене форме, функцију недовршене форме, те однос недовршене форме и метафизичких квалитета. С обзиром да песник Сергеј Завјалов није довољно познат српској научној јавности, кандидат је сваки циклус детаљно представио (број песама, наслове песама, време настанка, основне напомене у вези са циклусом) и трудио се да током анализе да што више примера песама који су наведени како у оригиналу, тако и у преводу који је кандидат сам урадио за потребе дисертације. Сва представљена дела прати анализа првог слоја који је обликован по принципу естетске недовршености и позадинских слојева, односно слоја значења, предметности и схематизованих аспеката. Кандидат показује које естетски валентне квалитете поседује недовршена форма стиха, а такође истиче повезаност првог слоја и метафизичких квалитета у делу. Током анализе поменутих збирки Мирјана Петровић-Филиповић додатно истражује однос недовршене форме дела и реципијента, те закључује да дела, обликована по принципу естетске недовршености, максимално активирају реципијентову пажњу и уобразиљу управо ускраћивањем одређене информације. Овакав поступак изазива у реципијенту тежњу да попуни *празна места*, односно *места неодређености*, те на тај начин он постаје ко-стваралац.

У **Закључку** кандидат резимира своје резултате.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. „Осврт на недовршено дело у руској књижевности (Пушкин и Гнедов)“, Славистика XVII, 2013., стр.218-223.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација Мирјане Петровић Филиповић је прецизно и доследно урађен рад, писан са темељним познавањем релевантне литературе како из области естетике, филозофије уметности, тако и из области теорије књижевности, чиме кандидат показује способност за захтеван интердисциплинарни поступак истраживања. Мирјана Петровић Филиповић будући самосталан истраживач са развијеном критичком свешћу, користи прегнантне моделе и поступке анализе који су савршено у функцији извођења тезе ове дисертације. Рад је допринос науци о књижевности и естетици на више начина.

Кандидат је овим радом дао преглед принципа естетске недовршености у уметности уопште и књижевности посебно. Уложен је озбиљан напор да се дефинише

појам недовршеног дела, разграниче појмове недовршеног и отвореног дела, анализира прегнантна терминологија руског теоретичара Ј. Тињанова– еквивалент текста/стиха, који кандидат надаље користи у дисертацији као сопствени органон анализе. Драгоцен је и прецизан историјат недовршеног дела у књижевности, као и формирања жанра фрагмента у романтичарској књижевности који је имао кључни значај за такозвано недовршено дело у књижевности.

Друга вредност дисертације је истраживање специфичног односа недовршеног дела и рецепијента и значај принципа естетске недовршености у том контексту. Дело формирано по принципу естетске недовршености је посебан изазов за рецепијента, односно изазов субјективној свести да се снажније активира и укључи у процес рецепције. Мирјана Петровић Филиповић показује да нон финито форма изазива у рецепијенту тежњу да попуни *празна места*, односно *места неодређености*, што значи да процес рецепције добија дигнитет стваралачког процеса, односно кандидат брани став да када је у питању обликовање према естетском принципу недовршености, рецепција постаје у извесној мери ко-креација.

Кандидат се изванредно сналази на феноменолошким позицијама и анализира слојеве књижевног дела који се развијају у свести и који и свој онтолошки темељ имају у свести субјекта. Феноменолошким поступком Мирјана Петровић Филиповић објашњава на који начин такозвана места неодређености, недовршена естетска форма у поетском поступку, доводи до појаве онога што Ингарден назива метафизичким квалитетима. Методолошки врло прецизно припремљена платформа за анализу у кључном делу дисертације.

Посебна вредност ове дисертације је анализа дела и поетског поступка руског песника, потпуно непознатог домаћој научној јавности - Сергеја Завјалова. Поред већ поменутог завидног теоријског нивоа, кандидат показује и префињени слух за поетске вредности. Хвале вредан је и подвиг превођења збирки песама Сергеја Завјалова. Примењујући најављени поступак у овом стожерном делу дисертације, Мирјана Петровић-Филиповић анализира недовршену форму по слојевима - први гласовни и штавише и визуелни слој и однос првог слоја и позадинских слојева дела. Фокус је на естетској функцији недовршене форме, односно на начину на који нон финито форма условљава такозване метафизичке квалитете у делу. Дакле, она указује на суштинску фундираност естетских квалитета позадинских слојева предметности и значења на првом слоју, обликованом по принципу естетске недовршености.

Треба истаћи и да Мирјана Петровић-Филиповић, суверено се крећући кроз материју, показује како се у првој збирци Сергеја Завјалова развија одређени тип недовршене форме који она назива *визуелном метафором песничког идентитета*, те како се овај тип недовршене форме у наредној збирци надограђује и претвара у нови тип недовршене форме, такозвану „имитацију“ античког фрагмента коју песник ствара поступком *реконструкције*, који се претвара у својеврсну поетику у другој збирци. Ова дисертација представља помак у примени нон финито форме на књижевност (овде

конкретно на поетски поступак савременог руског песника) и тумачењу њеног значаја за књижевно уметничко дело.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат Мирјана Петровић Филиповић је своје целокупно истраживање спровела доследно и прецизно, а резултате истраживања изложила јасно и убедљиво. Систематично и кохерентно је примењен феноменолошки поступак тумачења недовршене форме у делу руског савременог песника Сергеја Завјалова и изложен јасним, прецизним и однегованим научним језиком.

Мирјана Петровић Филиповић остварила је постављени циљ промишљеним и теоријски утемељеним средствима и показала способност за оригиналну анализу књижевноуметничког текста, због чега ова теза представља значајан допринос естетици – филозофији уметности и науци о књижевности.

IX ПРЕДЛОГ

С обзиром на то да је у питању опсежно и детаљно истраживање чији су резултати вредни и за област естетике – филозофије уметности као и за науку о књижевности, предлажемо Наставно – научном већу Филолошког факултета у Београду да овај рад прихвати као докторску дисертацију, а кандидата позове на усмену одбрану пред овом комисијом.

Комисија:

др Ива Драшкић Вићановић, редовни професор

др Ирина Антанасијевић, ванредни професор

др Ениса Успенски, ванредни професор